

Θρησκευτικά: μεταξύ «παράδοσης» και «εκσυγχρονισμού»

του ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΑΛΦΑ, θεολόγου
malfasg@gmail.com

Για πολλοστή φορά η ελληνική κοινωνία παρακολουθεί υπομονετικά μαθήματα «παράδοσης» και «εκσυγχρονισμού» με αφορμή το δημόσιο διάλογο για το μάθημα των θρησκευτικών. Σύμφωνα με τα **μέχρι πρότινος** ισχύοντα, υπήρχε η δυνατότητα απαλλαγής μαθητών από το μάθημα των θρησκευτικών με την υποβολή από τον κηδεμόνα υπεύθυνης δήλωσης (61723/Γ2/13-06-2002 Εγκ. ΥΠΕΠΘ). Στη δήλωση αυτή έπρεπε να αναφέρεται ότι ο/η μαθητής/τρια δεν είναι Χριστιανός/η Ορθόδοξος/η, χωρίς να είναι υποχρεωτική η αναφορά του θρησκευτήματος στο οποίο ανήκει.

Μετά την έκδοση των **τριών πρόσφατων εγκυκλίων** (10-07-2008, 04-08-2008 και 26-08-2008) δικαίωμα απαλλαγής από το μάθημα έχει κάθε μαθητής με την υποβολή υπεύθυνης δήλωσης εκ μέρους του ιδίου αν είναι ενήλικος ή του κηδεμόνα του αν είναι ανήλικος «στην οποία θα αναφέρεται η επιθυμία της απαλλαγής, **χωρίς να δηλώνεται ο λόγος της συγκεκριμένης επιλογής**».

Εκ πρώτης όψεως μια τέτοια εκπαιδευτική επιλογή **φαίνεται** παιδαγωγικά, πολιτικά και ηθικά ως αυτονόητη εφόσον κατοχυρώνει τον απόλυτο σεβασμό της θρησκευτικής ελευθερίας και συνείδησης, αφού κανείς στο εξής δεν θα υποχρεώνεται άμεσα ή έμμεσα, θετικά ή αρνητικά να αποκαλύψει τις όποιες θρησκευτικές του πεποιθήσεις. Η συγκεκριμένη απόφαση παρουσιάστηκε μάλιστα ως αναγκαία διοικητική πράξη εναρμόνισης του εκπαιδευτικού μας συστήματος με τις οδηγίες διαφόρων «Ανεξάρτητων» Αρχών οι οποίες τώρα παρεμβαίνουν άμεσα και στην άσκηση της εκπαιδευτικής πολιτικής.

Μελετώντας όμως κανείς προσεκτικότερα τα κείμενα των νέων εγκυκλίων και αναλύοντας με διάκριση τις συνέπειες εφαρμογής τους στη λειτουργία του σχολείου μπορεί να αντιληφθεί τον **αποσπασματικό, αντιφατικό και προσηματικό** τους χαρακτήρα. Εύλογα και καλόπιστα προκύπτουν τα παρακάτω ερωτήματα:

α. Πώς θεραπεύεται αλήθεια, ο θρησκευτικός διαχωρισμός και στιγματισμός των μαθητών με βάση το νέο πλαίσιο απαλλαγών; Μήπως επιτείνεται αντί να μειώνεται το φαινόμενο των διακρίσεων αφού θα έχουμε στο εξής (σε μεγαλύτερη ένταση σε σχέση με το παρελθόν) τον κάθετο διαχωρισμό των μαθητών μας, ανάμεσα σ' αυτούς που θα παρακολουθούν το μάθημα (οι «πιστοί»!) και σ' αυτούς που θα έχουν απαλλαγή από αυτό (οι «άθρησκοι, αλλόθρησκοι, ετερόδοξοι, αδιάφοροι» κ.λπ.);

β. Μεταπίπτουν ή όχι τα θρησκευτικά de facto από μάθημα υποχρεωτικό γενικής παιδείας σε μάθημα **προαιρετικό ή επιλογής** παρά τις υποκριτικά καθησυχαστικές διαβεβαιώσεις του υπουργείου; Τι συνέπειες μπορεί να έχει μια τέτοια αλλαγή για το όραμα διεκδίκησης ενός ενιαίου και καθολικού σχολείου στο άμεσο μέλλον; Ποια θα είναι στο εξής η **νομιμοποιητική βάση** της διδασκαλίας μιας σειράς **άλλων μαθημάτων** (κυρίως κοινωνικής και ανθρωπιστικής κατεύθυνσης) αν αποδεχθούμε σήμερα αδιακρίτως και επιλεκτικώς την άσκηση του δικαιώματος της γενικευμένης απαλλαγής για λόγους «συνείδησης»; Τι θα γίνει στην περίπτωση που αλλοδαποί μαθητές μας απαιτήσουν με ανάλογο σκεπτικό την απαλλαγή τους από το μάθημα της («ελληνοκεντρικής») Ιστορίας ή της διδασκαλίας των Αρχαίων Ελληνικών ή ακόμη και της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας; Γιατί θα πρέπει μαθητές διαπαιδαγωγημένοι από την οικογένειά τους με αναρχικά πολιτικά ιδεώδη να υποχρεώνονται να παρακολουθούν μαθήματα όπως αυτό της Κοινωνικής και

Πολιτικής Αγωγής, της Κοινωνιολογίας, της Εισαγωγής στο Δίκαιο και τους Πολιτικούς θεσμούς κ.α.; Πώς θα ανταποκριθούμε τέλος, στο αίτημα μαθητών φονταμενταλιστικής χριστιανικής αγωγής που θα απαιτήσουν αύριο για «λόγους συνείδησης» την απάλειψη της κλασικής μας αρχαιοελληνικής παράδοσης ως «ειδωλολατρικής»; Ας αναρωτηθούμε λοιπόν, ποιων τις επιδιώξεις θα εξυπηρετούσε μια τέτοιου είδους **«εκπαίδευση à la carte»**...

Υ. Πώς θα διαχειριστεί η σχολική κοινότητα υπεύθυνα και παιδαγωγικά το ζήτημα των επιπλοκών και των δυσλειτουργιών που θα προκληθούν εξαιτίας της ενδεχόμενης μαζικής απαίτησης απαλλαγής από το μάθημα των θρησκευτικών, ειδικά στις περιπτώσεις εκείνες όπου η επίκληση «λόγων συνείδησης» θα είναι ευκαιριακά και επιπόλαια κραυγαλέα προσχηματική; Πόσο λειτουργική και εφαρμόσιμη είναι η τελευταία (τρίτη) εγκύκλιος που ρυθμίζει τα της «απασχόλησης των μαθητών» που έχουν απαλλαγεί από το μάθημα όταν (χωρίς να καταργεί τις δύο προηγούμενες εγκυκλίους) κάνει ξανά λόγο για «μη Ορθόδοξους μαθητές δηλ. αλλόθρησκους ή ετερόδοξους»; Ποιος, γιατί και με ποιο τρόπο θα πιστοποιήσει τις θρησκευτικές πεποιθήσεις των μαθητών προκειμένου να τους εντάξει σε πρόγραμμα «απασχόλησης»; Υποκρισία, ανικανότητα, προχειρότητα ή όλα αυτά μαζί;

Θεωρώ ότι οι τελευταίες αλλαγές δεν είναι βήματα προόδου και εκσυγχρονισμού του εκπαιδευτικού μας συστήματος. Όχι μόνο δεν επιλύουν τις υπάρχουσες δυσχέρειες αλλά αντιθέτως τις πολλαπλασιάζουν. Οι συνέπειές τους στο άμεσο μέλλον, δεν πλήττουν μόνο το μάθημα των θρησκευτικών και το εργασιακό καθεστώς των καθηγητών θεολόγων αλλά ανοίγουν διάπλατα το δρόμο σε μια σειρά αλλαγών που **θα σβήσουν και τα τελευταία ίχνη κοινωνικού, πολιτιστικού και ανθρωπιστικού χαρακτήρα της δημόσιας εκπαίδευσης**. Ας είμαστε έτοιμοι λοιπόν, να ζήσουμε την ελληνική εκδοχή της **εκπαίδευσης της αμάθειας** που θα προετοιμάσει τους «δίχως συλλογική ταυτότητα, παραδόσεις και ιστορική μνήμη υπερεξειδικευμένους ηλίθιους του μέλλοντος». Μας περιμένουν «άδειες μέρες, στραγγισμένοι ουρανοί» και στον ορίζοντα ξεδιπλώνονται ήδη οι προτάσεις του Ε.ΣΥ.Π. (εκπαίδευση δεξιοτήτων για τις ανάγκες της αγοράς). Τα θρησκευτικά ήταν μόνον η αρχή...

Αναφορικά με τις νέες ρυθμίσεις για το μάθημα των Θρησκευτικών είναι επίσης προφανής ο κίνδυνος διαμόρφωσης μέσα στο σχολείο συνθηκών ακραίας **«θρησκευτικής ομοσπονδιοποίησης»**. Επιδίωξη του υπουργείου Παιδείας, της «Δεξιάς του Κυρίου» και των ακραίων συντηρητικών κύκλων είναι η κατοχύρωση ενός αυστηρά ομολογιακού-κατηχητικού χαρακτήρα μαθήματος θρησκευτικών έστω και προαιρετικού! Μάθημα «καθαρό», «κλειστό» και πλήρως ελεγχόμενο από τη διοικούσα Εκκλησία η οποία θα διεκδικεί αποκλειστικά λόγο και άποψη για το περιεχόμενο, τα βιβλία και τον τρόπο διδασκαλίας του μαθήματος. Γιατί όχι και για την επιλογή των διδασκόντων; Όπως ακριβώς συμβαίνει σήμερα στις Μουφτείες της Δυτικής Θράκης με την πρόσληψη δημοσίων υπαλλήλων ως «ιεροδιδασκάλων» για το διορισμό των οποίων απαιτείται «βεβαίωση του οικείου Μουφτή για την επάρκεια διδασκαλίας του Κορανίου» (sic)! Ας αναλογιστούμε σοβαρά το ενδεχόμενο λοιπόν, σε λίγο καιρό, κάθε θρησκευτική κοινότητα να αξιώνει το δικό της μάθημα θρησκευτικής αγωγής μέσα στο δημόσιο σχολείο και ας κρίνουμε τις επιπτώσεις μιας τέτοιας εξέλιξης.

Αν συμφωνούμε (οι περισσότεροι τουλάχιστον) πια σήμερα, στη σημασία και την αναγκαιότητα της κριτικής μελέτης και παρουσίασης του **θρησκευτικού φαινομένου**, το οποίο χαρακτηρίζεται από παγκοσμιότητα και διαχρονικότητα και της **εγχώριας θρησκευτικής μας παράδοσης** (νοηματοδότησης) εθιμικής ή βιωματικής, θα πρέπει να τοποθετηθούμε με σαφήνεια απέναντι στο εξής πολύ συγκεκριμένο **ζήτημα**: Θέλουμε μάθημα θρησκευτικών κλειστό, ομολογιακό, κατηχητικό, μονοφωνικό για τα παιδιά κάθε θρησκευτικής κοινότητας ξεχωριστά

(επομένως και προαιρετικό) **ή** μάθημα θρησκευτικών ανοικτό, γνωσιακό, πολιτισμικό, θρησκευολογικό και ενιαίο για όλα τα παιδιά (επομένως και υποχρεωτικό);

Για λόγους επιστημολογικούς, παιδαγωγικούς και θεολογικούς ταυτίζομαι ανεπιφύλακτα με ένα **ενιαίο μάθημα** που χωρά (δίχως διακρίσεις) όλα τα παιδιά μας, σε ένα **σχολείο ενιαίο** στο οποίο η έννοια της απαλλαγής δεν θα έχει πια κανένα νόημα. Προς αυτή την κατεύθυνση, στο πλαίσιο του μαθήματος των θρησκευτικών έχουν γίνει τα τελευταία χρόνια σημαντικά βήματα προόδου και είναι άδικο να τα υποτιμούμε (νέα αναλυτικά προγράμματα σπουδών, νέα βιβλία Γυμνασίου, νέες γενιές θεολόγων κ.α.). Γι αυτό αξίζει να προσπεράσουμε τα μανιχαϊστικά διλήμματα των «παραδοσιακών» από τη μια (που διεκδικούν το μονοπώλιο της πίστης και της πατρίδας και ... τη λίμνη Βιστωνίδα) και των «εκσυγχρονιστών» από την άλλη (που «ξεπουλούν» τα πάντα στο όνομα ενός χυδαίου και αγοραίου κοσμοπολιτισμού) και να ανοίξουμε έναν άλλο δρόμο, αυτόν του **«εκσυγχρονισμού της παράδοσής»** μας.

Πάτρα, 16.09.08